

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Viestinnän koulutusohjelma / graafinen suunnittelu

Suvi Kandell

KÄSINSIDOTUN NUORTENKIRJAN TAITTO JA KUVITUS

Opinnäytetyö 2013

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Viestintä

KANDELL, SUVI

Käsinsidotun nuortenkirjan taitto ja kuvitus

Opinnäytetyö

35 sivua

Työn ohjaaja

Teuvo Liikkanen, päätoiminen tuntiopettaja

Toimeksiantaja

Jessica Kallio ja Cassie Wright, kirjailija

Huhtikuu 2013

Avainsanat

kirjan suunnittelu, taitto, kuvittaminen, nuortenkirja

Opinnäytetyön aiheena on käsinsidotun nuortenkirjan taitto ja kuvitus. Työn produktiivisena osana toteutettiin sidottu yksittäiskappale internetissä julkaistusta lukioikäisille ja nuorille aikuisille suunnatusta romaanista. Tarkoituksena oli tehdä kirjoittajalle jäävä muisto hänen tekemästään työstä painetun kirjan muodossa. Opinnäytetyön produktiiviseen osioon kuuluivat kirjan ulkoasun eli kuvituksen, taiton, typografian ja kansien, suunnittelun lisäksi myös kirjan lopullisen sidonnan toteuttaminen.

Opinnäytetyön kirjallinen osuus koostuu produktiivisen työn esittelystä ja työn taustatutkimuksesta, jossa tutkittiin, minkälaiset asiat vaikuttavat kirjan luettavuuteen ja lukukokemukseen. Tavoitteena oli selvittää, miten kuvituksella voitaisiin tukea nuorten lukukokemusta ja herättää mielenkiintoa kirjan sisältöä kohtaan. Taustoitusta tehdessä todettiin typografian huomattava merkitys kirjan suunnittelussa ja visuaalisten elementtien vaikutus. Kuvitukset auttavat lukijaa tulkitsemaan tekstiä ja ylläpitävät mielenkiintoa.

Taustatutkimuksen lisäksi kirjallisessa osiossa perehdytään kirjan suunnittelun lähtökohtiin graafisen suunnittelun näkökulmasta. Tekstissä esitellään produktiivisen työn eteneminen vaiheittain, kuvituksissa käytetty tekniikka ja kirjansidonta menetelmä, jolla lopullinen työ toteutettiin.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Media Communication

KANDELL, SUVI

Layout and Illustration for a Hand Bound Book for
Teenagers

Bachelor's Thesis

35 pages

Supervisor

Teuvo Liikkanen, lecturer

Commissioned by

Jessica Kallio and Cassie Wright, author

April 2013

Keywords

book design, layout, illustration, youths book

The subject of this thesis's was to design and execute the layout and illustration for a hand bound book for teenagers. The productive part of the thesis productive part was to design a bound single edition version of a novel for adolescents and young adults which had earlier been published in the internet. The purpose was to make a printed version of the novel to function as a lasting memory of the novel for the writer. The productive part of the thesis consisted of designing the visual appearance of the book, including the illustration, page layout, typography, and cover design, as well as executing the final binding.

The theoretical part of the thesis consisted of introducing the productive work and the presentation of the background study, which examined the factors affecting the readability and legibility of a book, and the reading experience. The aim was to find out how the illustration can support young people's reading experience and stimulate interest in the content of the book. The study showed the importance of typography and how significant visual elements could be. Illustrations help readers to interpret the text and maintain interest while reading.

In addition, the theoretical part focused on the overall perspective of book design. The progress of the productive work and techniques used in the illustrations are presented in the theoretical part, also the bookbinding method which is used to execute the final book.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	6
3 KIRJAN ULKOASUN VAIKUTUS LUKUKOKEMUKSEEN	8
3.1 Lukeminen	8
3.2 Kuvitus osana lukukokemusta	10
3.3 E-kirjat	11
4 KUVITUS	12
4.1 Kuvituksen tarkoitus	12
4.2 Nuortenkirjan kuvitus	13
4.3 Luonnoksista kuvitukseksi	14
4.4 Tekniikka ja toteuttaminen	16
4.5 Värit	19
4.6 Kannen kuvitus	20
5 TAITTO	23
5.1 Gridi	23
5.2 Typografia	24
6 KIRJAN KOKOAMINEN	29
7 PÄÄTELMÄT	31
LÄHTEET	34

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on käsinsidotun nuortenkirjan taitto ja kuvitus. Sain joulukuussa 2012 ystävältäni Jessica Kalliolta mielenkiintoisen työtarjouksen toteuttaa omakustannekirjan ulkoasu ja sidonta. Kyseessä on amerikkalaisen harrastelijakirjailija Cassie Wrightin kirjoittama nuorille suunnattu romaani *A Change in the Weather*, joka on julkaistu vuonna 2012 internetissä. Teoksesta haluttiin saada sidottu printtijulkaisu, joka olisi pysyvä muisto Wrightille hänen tekemästään työstä.

Tehtävänäni oli siis suunnitella kirjan layout eli ulkoasu, joka käsittää kuvituksen, taiton, typografian ja kannet. Toteutan myös kirjan lopullisen sidonnan, sillä sidotun yksittäiskappaleen teettäminen painossa olisi turhan kallista. Olemme kuitenkin pohtineet asiakkaan kanssa omakustanne painoksen ja e-kirjan mahdollisuutta tulevaisuudessa. Etenkin e-kirja olisi mahdollisen markkinoinnin kannalta järkevä ratkaisu.

Opinnäytetyöni produktiivinen osuus keskittyy vain printtijulkaisun toteuttamiseen, mutta teoriaosuudessa sivuan myös e-kirjan mahdollisuuksia ja eroavaisuuksia printtijulkaisuun verrattuna. Halusin myös tutkia, kuinka kirjan visuaalinen ulkoasu vaikuttaa lukukokemukseen. Millaisia mielikuvia kuvituksilla ja typografialla voidaan luoda lukukokemuksen edistämiseksi ja lukijan mielikuvien tukemiseksi?

Kirjallisessa osuudessa käyn lyhyesti läpi lukemisen historiaa ja miten lukeminen on muuttunut ajan kuluessa. Erityisesti tutkin minkälaisilla asioilla tekstin luettavuuteen voidaan vaikuttaa. Jari Laarnin (2001) kirjoitus tehokkaasta lukemisesta toimii yhtenä merkittävänä lähtökohtana opinnäytetyöni teoreettiselle osuudelle. Markus Itkosen kirjoittama *Typografian käsikirja* (2007) oli myös työtä tehdessä korvaamaton, sillä kirjan suunnittelussa tärkein asia on toimiva typografia. Oikein suunnitellulla typografialla saadaan toimivan tekstin lisäksi visuaalisoitua teksti niin, että se herättää mielenkiinnon ja innostaa lukemaan.

Pohdin opinnäytetyössäni myös kuvituksen merkityksen tekstille. Kuvitukset mielletään helposti osaksi lastenkirjaja, mutta toimiva kuvitus tuo mihin tahansa tekstiin lisää syvyyttä. Kuvituksella voidaan kertoa tarina samalla tavalla kuin tekstillä, mutta niillä voidaan myös antaa lukijalle visuaalisia vihjeitä tekstin tulkitsemiseen.

Vaikka kyseessä on vain kirjailijalle itselleen muistoksi tuleva kappale, pyrin toteut-

tamaan kirjan pitäen sen kohdeyleisön mielessäni. Halusin pitää tavoitteena markkinoille sopivan kirjan suunnittelua ja huomioiden kaikki ne asiat, jotka aina kirjan suunnittelussa on huomioitava. Yksittäiskappaleen toteuttaminen ei saisi olla mikään syy tehdä keskinkertaista. Tavoitteenani oli mielenkiintoa herättävän teoksen suunnittelu ja toteuttaminen.

Käsinsidotut kirjat ovat yleensä uniikkeja ja tekniikka tarjoaa paljon mahdollisuuksia mielenkiintoisten kirjojen luomiseen. Valitettavasti projektin budjetti ei mahdollistanut kokeilevampaa sitomista, mutta kun kyseessä on 630 sivuinen romaani ei kokellisuus olisi ollut työnkään kannalta järkevää. Valmis kirja sidotaan perinteisellä case binding menetelmällä, jonka esittelen kirjan kokoamisesta kertovassa kappaleessa.

2 LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

Ystäväni Jessica Kallio lähetti minulle joulukuussa 2012 sähköpostin ja kysyi kiinnostaisiko minua kirjan suunnittelu. Jessica toimii oikolukijana useille harrastelijakirjailijoille ja auttaa heitä myös omakustanteiden julkaisussa. Tällä kertaa kyseessä oli kuitenkin hieman erilainen projekti. Jessica oli saanut luettavakseen nuorille suunnatun romaanin, johon hän todella tykästyi. Hän halusi antaa kirjoittajalle muiston tämän työstä. Koska kirjailijalla ei ollut mielenkiintoa eikä varaa tehdä kirjasta laajempaa omakustannepainosta, kysyi Jessica minulta, voisinko auttaa. Hän tiesi mielenkiinnostani kirjojen suunnitteluun ja myös sen, että harrastan kirjansidontaa. Lupasin suunnitella ja toteuttaa kirjan tiukalla budjetilla, jossa rahaa kuluisi vain painokustannuksiin ja muihin pakollisiin materiaalikuluihin kuten kansiin ja sidonta tarvikkeisiin.

Alkuperäinen idea oli tehdä painettu ja käsinsidottu versio kirjasta yllätyksenä kirjailijalle. Nopean ajatusten vaihdon jälkeen päädyimme Jessican kanssa kuitenkin siihen tulokseen, että kirjailijalla itsellään pitäisi olla sanavaltaa kirjansa ulkoasusta ja toteutuksesta. Oman työskentelyni kannalta oli myös kehittävämpää saada asiakas, jota en entuudestaan tuntenut.

Cacophonylights-nimimerkillä kirjoittava amerikkalainen harrastelijakirjailija Cassie Wright, on jo useita vuosia julkaissut kirjoituksiaan internetissä. Useimmat hänen kirjoituksistaan ovat lyhyitä novelleja, ja tämän projektin teksti oli hänen ensimmäinen pidempi tarinansa. A Change in the Weather on tarina kahdesta lukion juuri päättä-

neestä pojasta, heidän kesästä, hiljaa kehittyvästä ystävydestä ja siitä, mitä tapahtuu, kun kummankaan tulevaisuus ei mene aivan suunnitelmien mukaan.

Tarinan pääosissa toimivat pojat Kurt ja Sebastian tuntevat toisensa lukiosta, mutta eivät ole koskaan olleet ystäviä. Kurt on hyveellinen ja sääntöjä noudattava oppilas, jolla on koko tulevaisuus edessään New Yorkissa. Sebastian taas on rikkaan perheen kuopus, jonka mielestä säännöt on tarkoitettu rikottaviksi ja viikonloput ovat juhlimista varten. Pojat eivät ole koskaan tulleet toimeen keskenään ja yrittävätkin pysyä mahdollisimman kaukana toisistaan. Kun Sebastianin vanhemmat uhkaavat jäädyttää pojan rahat ellei tämän käytös parane, päättää Sebastian lavastaa ystävyytensä Kurtin kanssa. Kurt myöntyy vastahakoisesti osaksi Sebastianin suunnitelmia, koska Sebastian tarjoaa Kurtille huomattavan summan rahaa tietäen, että toinen poika tarvitsee kiipeästi rahoitusta jatko-opiskeluilleen.

A Change in the Weather on tarinana moniulotteinen, ja tarina rakentuu todella pitkälti hahmojen persoonallisuuksien luomiselle. Kirjan alussa molemmat pojat ovat esitellään hyvin niukasti lukijalle, ja tarinan edetessä hahmoista paljastuu uusia asioita. Aivan samalla tavalla kuin tosielämässäkkin hahmoihin tutustutaan kerros kerrokselta ja erilaisten reaktioiden kautta. Tarinassa on paljon pieniä yksityiskohtia, joiden huomioiminen on hahmojen ymmärtämisen kannalta tärkeää. Erilaiset syyseuraussuhteet ovat olennaisia tässä tarinassa.

Koska tarinassa on paljon kohtia, joihin lukijan halutaan kiinnittävän huomiota, kaipasi Wright kirjalleen jonkinlaista kuvitusta. Kuvituksilla voidaan ohjata lukijan huomiota ja alleviivata tarinan kannalta tärkeitä kohtia. Visuaaliset elementit toimivat myös hyvin huomion herättäjinä ja tuovat tekstiin eloisuutta.

Tarkoitukseni oli tehdä kirjasta yksittäiskappale, joka olisi säilyvä muisto Wrightille hänen tekemästään työstä. Kirjan suunnittelussa oli kuitenkin tarkoitus ottaa huomioon myös mahdollisuus, että kirjasta tehtäisiin tulevaisuudessa omakustannepainos tai e-kirja. Omakustanne on yleinen vaihtoehto nykyään harrastelijakirjailijoille. Monet digipainot tarjoavat nykyisin mahdollisuuden pieneen painoserään, jossa kustannukset ovat kohtuulliset. E-kirjat ovat myös alkaneet kasvattaa suosiotaan lukijoiden keskuudessa ja ovat helppo ja halpa tapa välittää kirjoja. E-kirjan etuna etenkin harrastelijakirjailijoille on se ei vaadi suurempaa investointia, koska kirja tehdään vain kerran eikä

siitä tarvitse tehdä varsinaista painosta.

Tarinalla on kohtuullinen lukijakunta internetissä, minkä takia ajatusta omakustanteen tekemisestä tulevaisuudessa pidettiin mahdollisena. Koska kirjalla olisi hyvät mahdollisuudet omakustanne tai e-kirja levitykseen, pyrin huomioimaan sen kirjan suunnittelussa. Opinnäytetyökseni rajasin kuitenkin vain printatunkirjan suunnittelun ja yksittäiskappaleen toteutuksen.

3 KIRJAN ULKOASUN VAIKUTUS LUKUKOKEMUKSEEN

3.1 Lukeminen

Ihmisen kyky välittää tietoa tehokkaasti ja monin eri tavoin on yksi keskeisimmistä piirteistä, joka erottaa meidät eläimistä. Merkittävä kehitys tapahtui, kun ihminen oppi tallentamaan tietoa erilaisiin säilyviin muotoihin. Tämän kehitysaskeleen myötä ihminen vapautui muistin rajoitteista. Nuolenpääkirjoituksen kehittyminen ja savitaulut ovat olleet merkittäviä keksintöjä, jotka olivat ensiaskeleita luku- ja kirjoitustaidon kehittämisessä. Lukemisen kannalta mullistavimpia keksintöjä olivat kuitenkin paperi, joka yleistyi Euroopassa 1200-luvulla, ja kirjapainotekniikka, joka mahdollisti laajempien painosten tekemisen. (Brusila 2002, 125.)

Lukeminen alkoi yleistyä 1700-luvulla, jolloin kirjallisuus alkoi vähitellen olla kaikkien saatavilla. Aikaisemmin kirjat olivat olleet vain uskonnollisia tai poliittisia, mutta vähitellen ihmisten saataville alkoi ilmestyä uudenlaisia kirjoja, romaaneja. Kirjapainot olivat kehittyneet ja kirjoista oli tullut haluttua kauppatavaraa. Kirjojen yleistyminen myötä myös lukutaito yleistyi. Ihmiset eivät lukeneet enää vain hyödyksi vaan myös huviksi. (Finkelstein – McCleery 2005, 113.)

Nyky maailman hektisyydessä kuitenkin tuntuu, että yhä harvemmalla on aikaa istua alas ja tarttua kirjaan. Tilastokeskuksen tekemän tutkimuksen (Tilastokeskus, 2009) mukaan vuosina 2009–2010 10 vuotta täyttäneet nuoret käyttivät keskimäärin 40 minuuttia lukemiseen vuorokaudessa. Tutkimuksessa todettiin myös, että kirjojen ja lehtien lukemiseen käytetty aika on vähentynyt 1980-luvun lopulta lähtien. Suurimman osan nuorten ajasta nykyään vievät tietokone, televisio ja erilaiset harrastukset.

Tietotekniikan kehittymisen myötä kirjoille ja lukemiselle on tullut useita vaihtoehtoja. Kirjat ovat saaneet väistyä, kun televisio, internet ja erilaiset pelikonsolit ovat ottaneet osansa ihmisten vapaa-ajasta. Lukeminen on saanut myös tietotekniikan myötä uusia muotoja, kun printtikirjan rinnalle ovat tulleet e-kirjat ja lukulaitteet. Perinteisen printtikirjan pitäisi siis pystyä kilpailemaan kaikkea näitä vastaan, olemalla viihdyttävä ja mielenkiintoa ylläpitävä.

Useissa eri medioissa on puhuttu kirjan ja muiden perinteisten printtamedioiden kuolemasta. Digitaalinen media on vallannut suuren osan media-alasta ja painotuotteiden pelätään menettävän vaikutuksensa, joka olisi suuri menetys kulttuurille. Yhtenä suurena pelkona pidetään myös lukutaidon rappeutumista, kun nuoret viettävät aikaansa mieluummin television kuin kirjojen ääressä. Vaikka monet pitävät tätä pelkoa todellisena, on muistettava printatun sanan historia on pitkä ja sillä on vahvat siteet kulttuurimme. Digitaalinen media on tällä hetkellä suuressa asemassa yhteiskunnassa, mutta se ei tarkoita, että printtijulkaisut olisivat kuolemassa. (Lehtonen 2001, 21–22.)

Televisio, tietokoneet tai pelit eivät ole onnistuneet syrjäyttämään kirjaa, eikä tulevaisuudessakaan ole näkyvissä mitään, mikä korvaisi painetun kirjan. Vaikka tarjolla on satoja tv-kanavia, rajaton internet ja koko ajan lisääntyvä pelivalikoima eivät kirja-kaupat tai kirjastot ole kadonneet. Peloitteluista huolimatta kirja voi todellisuudessa hyvin ja se on sopeutunut ajan vaatimukseen. (Lehtonen 2001, 15–16.)

Vaikka kirja on säilyttänyt asemansa, on sen rinnalle tullut kilpailijoita, jotka on huomioitava. Nuortenkirjoissa on huomioitava erityisesti kohdeyleisön keskittymiskyky. Elokuvat ja peliteollisuus kiinnostavat nuoria, koska niissä tapahtuu koko ajan ja ne tarjoavat nuorille uusia virikkeitä, joihin nuoren on helppo tarttua. Kirjalta vaaditaan samaa, sisällön on oltava kiinnostavaa ja se on esitettävä muodossa, joka herättää lukijan mielikuvituksen.

Teoksen sisällön välittämisen kannalta on tärkeää, että kirjan ulkoasu on suunniteltu vastaamaan sille asetettuja odotuksia. Jokainen tietää, miten tuskallista on lukea kirjaa, joka on vääränkokoinen kädessä pidettäväksi tai jonka visuaalinen ulkoasu rasittaa silmiä. Huovilan (2006, 10) mukaan ulkoasu on osa viestiä ja sen välittymistä lukijalle. Teoksen suunnittelussa on aina otettava huomioon, että ulkoasu viestii koko

teoksen luonteesta.

3.2 Kuvitus osana lukukokemusta

Halusin tutkia, miten kirjan visuaaliset elementit vaikuttavat lukukokemukseen. Mitä ihmiset huomioivat lukiessaan ja miten se vaikuttaa heidän lukukokemukseensa? Kuvitusten käyttäminen ei ole kovinkaan yleistä romaaneissa. Näin on luultavasti siksi, että lukijat ovat kokeneempia, eivätkä tarvitse kuvitusta tarinan visualisoimiseksi. Kuvitukset yhdistetäänkin yleensä lastenkirjoihin, joten mietin, miltä kuvitukset näyttäisivät nuortenkirjassa. Millaisia odotuksia ihmiset asettavat kirjalle pelkän ulkoasun perusteella? Tuovatko kuvitukset romaanille lisäarvoa ja ovatko ne lukijan kannalta oleellisia asioita vai vain pelkkiä koristeita?

Mikkonen (2005, 13) kirjoittaa osuvasti kuvan ja sanan vuorovaikutuksesta ja siitä, kuinka ne esiintyvät nykyään harvoin ilman toista. Lehdissä kuvilla on kuvatekstit ja artikkeleilla kuvitukset, televisio on jatkuvaa kuvan ja sanan vuorovaikutusta. Myös internet linkittää kuvia sanoihin ja sanoja kuviin. Nykyään on lähes rajaton määrä keinoja yhdistää kuvia ja sanoja toisiinsa. Ihmiset ovat joka päivä tekemisissä mainosten ja median kanssa, jossa kuvilla on valtaa samalla tavalla kuin sanoilla. Useimmat ovat tottuneet lukemaan kuvia osana tekstiä ja tekevät sitä jopa huomaamattaan.

Kuvat ja teksti toimivat tietysti myös ilman toisiaan. Etenkin kirjoitus on usein riippumaton kuvasta. Sanoilla pystytään kuvailemaan asioita, jolloin lukija visualisoi tarvittavat asiat itse mielessään. Tällöin kuvitus ei välttämättä ole tekstin kannalta tarpeellista vaan se voidaan jättää lukijan mielikuvituksen varaan. Tämä on yleinen käytäntö romaanien kohdalla.

Asiasta ei löydy paljoa lähdekirjallisuutta tai tutkimuksia. Toki kuvien, kuvitusten ja tekstin suhteesta on kirjoitettu paljon, mutta en onnistunut löytämään ainuttakaan luotettavaa tutkimusta, miksi kuvitusta ei juurikaan käytetä nuorille ja aikuisille tarkoitettussa kirjallisuudessa. Eikö kuvitusta koeta tarpeelliseksi tekstissä, jossa mielikuvia pystytään luomaan sanoilla, vai koetaanko kuvitus lapselliseksi, jolloin kirjasta voi saada väärän kuvan?

Kuvituksella voidaan korostaa erilaisia asioita ja jopa muuttaa tekstin vaikutusta.

Lukijalle voidaan kuvituksen avulla tarjota tarinaan erilaisia näkemyksiä ja auttaa lukijaa löytämään tekstistä lisää merkityksiä. (Mikkonen 2005, 186.) Hyvä kuvitus siis auttaa lukijaa ymmärtämään kirjoittajan motiiveja ja näkemään yksityiskohtia, jotka saattaisivat muuten jäädä huomioimatta.

3.3 E-kirjat

Tietotekniikan kehittyminen on tuonut useita uusia tapoja lukea. E-kirjat ja lukulaitteet ovat tuoneet kirjoille uuden muodon ja helpottaneet esimerkiksi kirjojen mukana kantamista. Yhden pienen lukulaitteen sujauttaminen laukkuun tuntuu paljon mukavammalta ajatukselta kuin viiden kirjan. Vaikka lukulaitteet ja tabletit ovat tuoneet lukemiseen uusia mahdollisuuksia, eivät ne vielä ole pystyneet korvaamaan printtikirjoja kauppojen ja kirjastojen hyllyillä.

Helppo lähestymistapa on edelleen huomattava etu printtijulkaisulle. Lyytikäinen ja Riikonen (1996, 66) toteavat painotuotteiden säilyttävän etunsa niin käytettävyyden ja kuvan laadun lisäksi myös typografiassa. Lukulaitteisiin ei myöskään ole pystytty samaan samanlaista fyysistä tuntumaa kuin mikä printtijulkaisussa on. Tätä tukee myös Jari Laarnin (2001, 128) kirjoitus Riitta Brusilan toimittamassa *Typografia – kieltä vai visuaalisuutta* -kokoelmateoksessa. Laarnin mukaan yksi digitaalisen tekstin keskeisiä ongelmista on se, että tietokone pakottaa ihmiset lukemaan tavalla, johon he eivät ole tottuneet. Päätelaitteiden näyttö ei pysty jäljittelemään paperia ja pitkäkestoinen näyttöltä lukeminen rasittaa helposti silmiä.

On kuitenkin huomattava, että Laarnin kirjoitus on vuodelta 2001 ja Lyytikäisen ja Riikosen jo vuodelta 1996. Nykyiset näytöt ja lukulaitteet ovat kehittyneet samoin kuin typografian käyttö erilaisilla päätelaitteilla. Ihmiset ovat tottuneet lukemaan pieneltä älypuhelimien näyttöltä ja käyttämään tabletteja. Monet lukevat nykyään pitkiäkin tekstejä luontevasti erilaisilta päätelaitteilta.

Lukulaitteet ja tabletit tarjoavat lukijalle myös uusia keinoja hallita tekstiä. Mahdollisuus muuttaa tekstin kokoa oman mieltymyksen mukaan tai kääntää sivuja pystysuuntaisista vaakasuuntaisiksi antaa lukijalle mahdollisuuksia tehdä tekstistä omia lukutottumuksia miellyttävää ja näin helpommin luettavaa. Printatussa tekstissä kirjasintyyppin pistokoko on ja pysyy, vaikka kuinka toivoisi voivansa sitä muokata.

Digitaaliset julkaisu tavat ovat myös avanneet uusia ovia omakustanteille ja harrastelijakirjailijoille. Oman tekstin julkaisemiseen internetissä ei ole samanlaista kynnystä kuin painetun omakustanteen tekemiseen. Tarinoita ja kirjoituksia on helppo jakaa toisten harrastelijoiden kesken ja lukijoiden tavoittaminen on huomattavasti helpompaa kuin printtimedialla. Tästä hyvänä esimerkkinä on vuonna 2001 ilmestynyt E. L. Jamesin kirjoittama *Fifty Shades of Grey* -kirjasarja, joka oli alun perin internetissä julkaistu tarina ennen maailman laajuista menestystä. (Lukutoukka, 2013)

Digitaalisten julkaisujen yksi suurin heikkous on kuitenkin se, että ne eivät ole vielä onnistuneet saavuttamaan samanlaista tunnelmaa kuin printtijulkaisut. Lukulaitteet tarjoavat paljon uusia hienoja ominaisuuksia, jotka on luotu helpottamaan lukemista, mutta silti ne eivät ole onnistuneet luomaan paperisen kirjan tuntua. Tablettien ongelmana taas on monipuolisuus. Ne tarjoavat lukemisen lisäksi monia muita ominaisuuksia, jotka vievät helposti huomiota lukemiselta.

Painettu kirja on myös pysyvä muisto. Parhaassa tapauksessa kirja tarjoaa aistikokemuksia, kuten painomusten tuoksun nenässä ja paperin tekstuuri sormenpäissä. Haslam (2006, 9) määrittelee kirjan olevan mukana kuljetettava säiliö, joka koostuu painetuista ja yhteen sidotuista sivuista, jotka säilyttävät ja välittävät tietoa sekä muistoja lukijoille läpi ajan ja yli maiden rajojen.

4 KUVITUKSET

4.1 Kuvituksen tarkoitus

Kuvituksen tehtävänä on tekstin tukeminen ja lukijan viihdyttäminen. Kuvituksen tulee välittää visuaalisia viestejä, jotka auttavat lukijan mielikuvien syntymistä. Kuvilla voidaan antaa tekstille uudenlaisia tulkintatapoja. Taide on itseilmaisua varten, mutta kuvittaminen on tekstin tukemista varten. (Ahjopalo-Nieminen 1999, 14–16.)

Ihmiset lukevat kuvia helpommin kuin tekstiä. Kuvat ovat universaali kieli, jota kaikki osaavat tulkita. Kuvan tulkinta on kuitenkin aina persoonasta kiinni. Hatva (1993, 29) toteaa tämän olevan yksi kuvallisen ilmaisun heikkouksista. Kuvat ovat tulkinnanvaraisia ja vaativat kielellistä tukea yksiselitteisyyden saavuttamiseksi. Tämän takia ku-

vituksen ja tekstin tulee luoda toisiaan täydentävä viesti. Kuvituksen tarkoitus on auttaa lukijaa tekstin tulkitsemisessa ja kirjoittajan motiivien ymmärtämisessä. Kun kuva ja teksti toimivat yhtenäisenä harmonisena kokonaisuutena, väärälle tulkinnalle ei jää tilaa.

Kuvituksen avulla voidaan myös ohjata katsojaa kiinnittämään huomiota tiettyihin asioihin ja motivoida lukijaa kiinnostumaan tekstin sisällöstä. Hyvällä kuvituksella on selkeä tehtävä ja se onnistuu siinä. Huonolla kuvituksella ei ole mitään funktiota. (Hatva 1993, 133–134.)

Kuvituksilla halutaan antaa lukijalle vinkkejä ja johdattaa tämä syvemmälle kirjan maailmaan. Kuvilla ohjataan lukijaa huomaamaan tarinan pienet yksityiskohdat, jotka ovat juonen kannalta oleellisia ja saattaisivat jäädä lukijalta huomaamatta. Koska kyseessä on kuitenkin nuorille suunnattu kirja, ei kuvituksilla haluta alleviivata tekstiä. Näin lukijan mielikuvitukselle jää tilaa rakentaa tarinan maailma, jolloin lukukokemus on henkilökohtaisempi. Kuvituksilla pyritään tuomaan vain täydentäviä yksityiskohtia tuohon maailmaan.

Kuvituksilla herätetään myös mielenkiintoa ennen lukemista. Kuvat kiinnittävät tekstiä helpommin lukijan huomion ja näin niillä saadaan lukijan mielenkiinto heräämään tekstiä kohtaan. Useimmat ihmiset selailevat kirjoja ennen kuin lukevat niitä ja kirjat, joissa on mielenkiintoisia visuaalisia elementtejä, kuten kansi ja kuvitukset, herättävät mielenkiintoa.

4.2 Nuortenkirjan kuvitus

Mutta innostavatko kuvitukset nuoria tarttumaan kirjaan? Useimmissa lähdekirjoissa, joita käytin kuvituksista puhuttiin enimmäkseen lastenkirjojen kuvituksina. Lapsille tehdyissä kuvituksissa pitää ottaa huomioon useita asioita. Hatvan (1993, 35) mielestä lapsille tehdyissä kuvituksissa on hyvä kuvata arkisia, lapsen omaan maailmaan liittyviä asioita. Tämä kehittää oppimista ja helpottaa lasta ymmärtämään sanan ja kuvan yhteyden. Kun lapsi on oppinut ymmärtämään omaa todellisuuttaan, hänen on helpompi ymmärtää mielikuvitus maailmoja, kuten satuja, tekstin ja kuvituksen avulla.

Nuorilla on kuitenkin jo vahva kuva omasta todellisuudestaan ja sen toiminnasta.

Heillä on lähtökohtaisesti laaja sanavarasto ja he pystyvät kuvittelemaan tekstin maailman ilman visuaalisia tukipilareita. Nuoret eivät myöskään tarvitse kuvitusta mielenkiinnon ylläpitämiseksi toisin kun lapset. Pienille lapsille kuvitus on usein tekstiä tärkeämpi elementti kirjassa ja siksi lastenkirjoissa kuvituksen tuleekin kertoa tarinaa samalla tavalla kuin tekstin. Nuortenkirjassa kuvituksen ei kuitenkaan tarvitse olla tekstin tavoin kerronnallista.

Mielestäni nuorille suunnatun kuvituksen tulisi olla sellaista, että se haastaa lukijan mielenkiinnon ja herättää mielikuvituksen. Kuvailevan tekstin tueksi ei tarvita alleviivaavaa kuvitusta, jonka varaan nuori voi rakentaa kirjan maailman. Kun teksti itsessään tarjoaa lukijan mielikuvitukselle rakennuspalikat kirjan maailman luomiseksi, jää kuvituksen tehtäväksi tuon maailman täydentäminen. Tekstiä kopioiva kuvitus, voisi helposti jäädä kokoneemmalta lukijalta huomioimatta, koska se ei tarjoa mitään uutta lukukokemukseen.

Kuvituksella ei haluta antaa tietoa liian helposti vaan tarjotaan lukijalle vinkkejä tekstin tulkitsemiseen. Näin lukijalle itselleen jää oivaltamisen mahdollisuus, joka tuo lukemiseen positiivisen kannusteen ja innostaa jatkamaan lukemista. Viittellinen kuvitus antaa myös paljon tilaa lukijan omalle mielikuvitukselle, joka on lukukokemuksen kannalta tärkeää.

4.3 Luonnoksista kuvitukseksi

Hatvan (1993, 134) mukaan ihanteellisin tilanne kuvittajalle on sellainen, jossa kirjailija ja kuvittaja sopivat yhdessä kuvitusten sisällöstä tarpeen mukaan. Näin pystytään luomaan onnistunut kuvitus, joka palvelee tekstiä halutulla tavalla.

Pystyimmekin yhdessä asiakkaan kanssa keskustelemaan tarinan tärkeimmistä kohdista ja sitä miten niitä voitaisiin tuoda kuvituksilla esiin. Olin onnekaassa tilanteessa, koska teksti oli kokonaisuudessaan valmis ja olin saanut sen luettavakseni ennen kuvitustöiden alkamista. Näin pystyimme keskustelemaan helposti kuvitusten mahdollisuuksista ja siitä mikä olisi tarinan ja kirjan kannalta kannattavaa ja mikä ei.

Wright toivoi aluksi koko sivun kokoisia kuvituksia, joissa kuvattaisiin tärkeimpiä juonenkäänteitä ja hahmoja. Hylkäsimme kuitenkin nopeasti tämän idean, koska ko-

kosivun kokoiset kuvitukset tuntuivat irrallisilta. Ne veisivät huomiota tekstiltä ja saattaisivat antaa kirjalle vääränlaisen vaikutelman. Kuten olen jo useampaan kertaan maininnut, kuvitukset yhdistetään helposti lapsille suunnattuihin kirjoihin.

Sivunkokoiset kuvituskuvat tuntuvat myös sopivan paremmin satuihin ja fantasia kirjallisuuteen, jossa tarinaa ympäröivän maailman kuvaaminen on tärkeää. *A Change in the Weather* kuitenkin sijoittuu tähän maailmaan ja todellisuuteen. Näin ollen ei ollut tarpeen tehdä kuvituksia, jotka auttaisivat lukijan mielikuvitusta luomaan kokonaan uudenlaisen maailman.

Pyörittelimme myös erilaisia ideoita sarjakuvaruuduista ja lyhyistä sarjakuvastripeistä. Ne voisivat kulkea tekstin seassa ja kuvittaa tärkeimpiä tapahtumia. Sarjakuvat ovat nuorten keskuudessa pidetty tarinankerronta muoto, ne ovat myös helposti lähestyttävissä ja niillä olisi helppo kertoa tarinaa. Sarjakuva ruuduissa oli kuitenkin sama ongelma kuin kokosivun kuvituksissa, ne kertoisivat samaa tarinaa kuin teksti.

Jonkin aikaa vaihtelimme sähköposteja ja luonnoksia mahdollisista kuvituksista, kun keksin yksityiskohtien korostamisen. Tarinassa on useita kohtia, jossa pienet yksityiskohdat ovat tärkeitä elementtejä tarinan kannalta. Ehdotin, että keräisimme jokaisesta luvusta tärkeimmät yksityiskohdat ja tekisimme niistä pienet kuvitukset lukujen alkuun. Ne toisivat tarinalle visuaalisuutta, mutta eivät olisi niin päälle liimattuja kuin sarjakuvaruudut.

Wright piti ideastani ja muutaman argumentin jälkeen sain myös Jessican näkemään kuvitusten idean. Koska kuvitukset nuortenkirjoissa ovat harvinaisempia, halusin tehdä jotain hieman erilaista ja mielenkiintoa herättävää. Koin että selkeät, hahmoja sisältävät kuvitukset eivät toisi lukijoille mitään uutta. Lisäksi teksti itsessään on hyvin kuvailevaa, joten tekstiä kopioivat kuvitukset olisivat saattaneet jopa latistaa sitä. Halusin, että lukijan omalle mielikuvitukselle jää tilaa ja että lukija saa itse kuvitella hahmot ja tarinan maailman mieleisekseen.

Kun olimme päässeet yksimielisyyteen kuvituksista, ryhdyimme keräämään yksityiskohtia. Sovimme, että jokainen meistä kolmesta keräsi kirjan jokaisesta luvusta omasta mielestään tärkeimmät yksityiskohdat. Tietysti Jessica ja minä tiesimme suurimman osan yksityiskohdista, joita Wright halusi korostaa ja tämä helpotti meidän työtämme

yksityiskohtia etsiessä. Osa yksityiskohdista on myös tuotu tekstissä esille, koska ne ovat tarinan kannalta hyvin oleellisia asioita.

Saatuamme listat valmiiksi ja rajattuamme tärkeimmät yksityiskohdat, aloin luonnostella kuvituksia. Wright antoi minulle täydet vapaudet tehdä kuvituksista sellaiset kun halusin. Aluksi pyrin tekemään mahdollisimman yksinkertaisia viivapiirroksia, jotka eivät veisi tekstiltä huomiota. Muutaman enemmän luonnoksen jälkeen ymmärsin kuitenkin, että kuvitusten pitäisi olla mielenkiintoisia. Pelkät viivapiirrokset eivät herättäisi lukijoiden mielenkiintoa. He saattaisivat vilkaista kuvaa aloittaessaan uutta lukuja, mutta halusin että kuvitus vetäisi lukijan huomion puoleensa aina uuden luvun alussa. Lukijan pitäisi kiinnostua tarkastelemaan kuvitusta ja oppia, että kuvituksessa kuvatut asiat esiintyivät tekstin tärkeissä käänne kohdissa.

En saanut asiakkaalta juurikaan palautetta kuvitusten tekniikasta, koska se ei ollut hänelle tuttua aluetta. Saamani palaute oli lähinnä kannustavaa ja positiivista, jättäen lopullisten valintojen tekemisen minulle. En halunnut tyytyä ”ihan kiva” -tyylisiin kuvituksiin. Halusin löytää tekniikan, jolla saisin kuvituksista sellaisia, että ne pysäyttäisivät lukijan katsomaan niitä.

Kokeilin muutamia itselleni tuttuja tekniikoita: akvareilleja, tussia ja digimaalausta. Tekniikka johon lopulta päädyin syntyi melkein pä vahingossa. Heti ensimmäisen kokeilun jälkeen tiesin kuitenkin, että tämä oli tekniikka, jolla halusin kuvitukset toteuttaa.

4.4 Tekniikka ja toteuttaminen

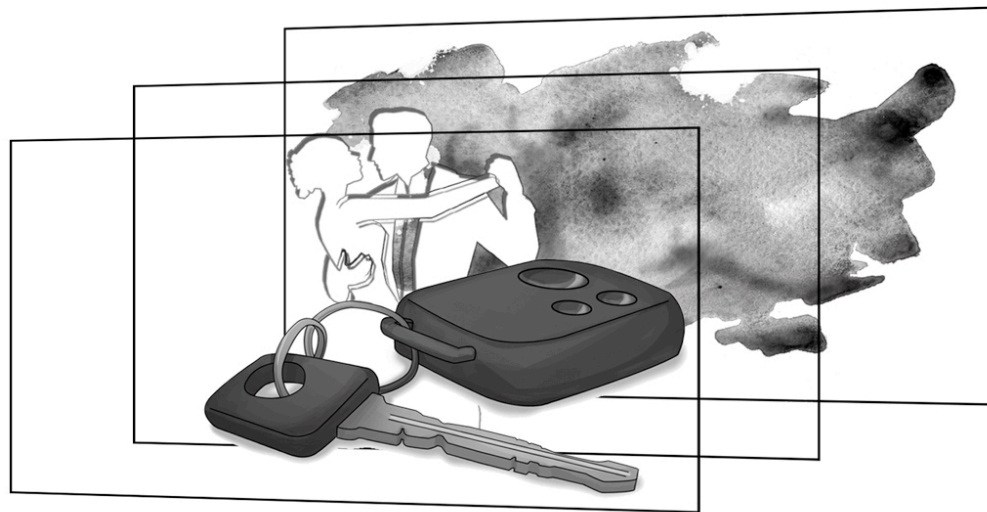
Kuvitusten tekniikaksi valitsin sekatekniikan. Wrightin (1995, 6) mukaan sekatekniikka on nimitys, jota käytetään taideteoksista, joissa on yhdistelty useita erilaisia tekniikoita. Se on yleensä kokeileva työskentelymenetelmä, joka sallii perinteisten ja arvaamattomien tekniikoiden yhdistämisen. Itse päädyin yhdistämään akvarellimaalausta, digimaalausta sekä jonkin verran valokuvia.

Sekatekniikkaa pidetään yleisesti 1900-luvulle tyypillisenä taidemuotona, mutta tekniikka on käytetty kautta historian. Länsimaisessa taiteessa on ollut tyypillistä käyttää sekatekniikka ikonitaiteessa, jossa piirustus- ja maalausmateriaaleihin on yhdistetty

lehtikultaa tai harvinaisempia materiaaleja. Tunnetuimpia sekatekniikan käyttäjiä on Pablo Picasso, joka käytti töissään suuria määriä erilaisia materiaaleja. Hänen tekniikkansa ja tapansa käsitellä materiaaleja loi mallin taiteelliselle kekseliäisyydelle. (Wright 1995, 8–11.)

Halusin kirjan kuvitusten olevan moniulotteisia ja mielenkiintoa herättäviä, että ne kuvaisivat tarinan luonnetta ja sisältöä. Sekatekniikka tuntui sopivan täydellisesti tunnelmaan, jota kuvituksiin olin hakenut. Kuvitukset koostuvat eri osista ja muodostavat kollaaseja, joissa kuvataan jokaisen luvun tärkeimpiä yksityiskohtia ja joissain tapauksissa myös tapahtumapaikkoja.

Kuvitukset koostuvat kerroksista (kuva 1), jossa taustalla on aina akvarelleilla tehty roiskemainen elementti. Taustan päälle rakennan valokuvia ja digimaalausta hyväksikäyttäen kollaaseja. Tarkoitukseni oli leikitellä perspektiiveillä ja yksityiskohdilla, luoda mielenkiintoisia ja lukijan mielikuvia herättäviä kuvituksia.

Kuva 1. Kuvitukset muodostuvat kolmesta tasosta.

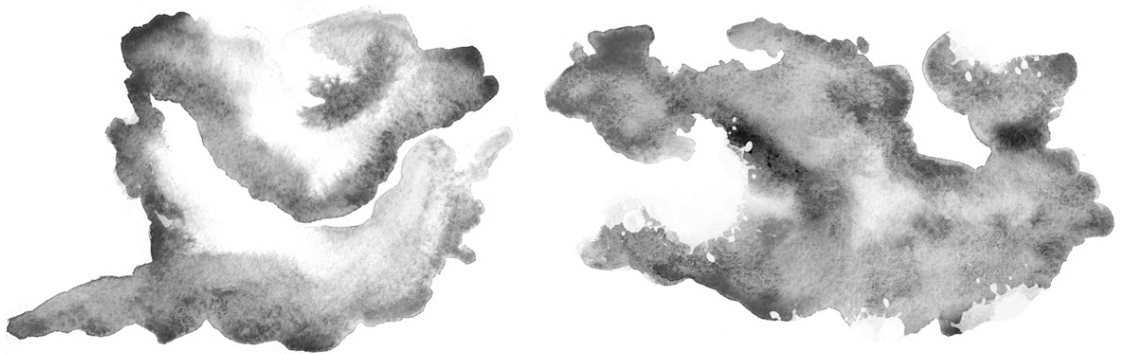
Kuvitusten tuli olla yhdenmukaisia, niin että ne muodostavat selkeän yhtenäisen kokonaisuuden. Koska jokainen kuvitus on kuitenkin sisällöltään hyvin erilainen, piti minun keksiä kuvituksille selkeä yhdistävä tekijä. Kuvitusten taustana toimivat akvarelliroiske on yksi yhdistävistä elementteistä. Tekniikka on tietysti toinen.

Aloitin kuvitusten tekemisen maalaamalla erilaisia akvarelliroiskeita, joita käyttäisin kuvitusten taustoina. Akvarellitekniikkana käytin märkää märälle, jotta sain aikaan

mustetahramaisia teoksia. Ahjopalo-Niemisen (1999, 43) mukaan märkää märeille -tekniikalla pystytään luomaan utuisia ja hallitsemattomia maalauksia. Märälle paperille maalatun värin annetaan vapaasti levitä, jolloin se muodostaa abstrakteja väripintoja.

Saatuani ensimmäiset taustat valmiiksi, skannasin ne tietokoneelle ja tein kollaasitekniikalla luonnokset jokaisesta kuvasta. Näin sain itselleni selkeän kuvan siitä millaisia lopulliset kuvitukset olisivat. Pystyin myös vertailemaan niitä toisiinsa ja varmistaamaan, että ne toimivat yhdessä ja loivat ehjän kokonaisuuden.

Luonnoksia tehdessä huomasin, että ensimmäiset tekemäni taustat eivät toimineet halumallani tavalla. Ne olivat liian muodoltaan hajanaisia eivätkä ne olleet tarpeeksi roiskemaisia. Tarkoitukseni oli tehdä rosoisia ja tahramaisia niistä taustoja, jotka muistuttaisivat läikkyneitä juomia tai mustetahroja. Tietokoneella sain tietysti yhdistelyä useampia roiskeita yhteen ja muokattua niiden muotoa haluamakseni. Päädyin kuitenkin tekemään lisää roiskeita, jotka olivat muodoltaan sattumanvaraisempia (kuva 2).

Kuva 2. Ensimmäinen versio roiskeista ja toinen versio, jota on muokattu koneella.

Kun olin saanut tehtyä hyvän valikoiman erilaisia roiskeita aloin rakentaa varsinaisia kuvituksia. Kuvitusten loput osat toteutin kokonaan tietokoneella, koska se oli itselleni tutuin tekniikka, joka sallii helposti ja nopeasti kuvien muokkaamisen. Luonnokset toimivat hyvänä suuntaviittana lopullisille kuvituksille ja niiden avulla pystyin tekemään kuvituksia siinä järjestyksessä kuin halusin.

4.5 Värit

Näemme maailman väreissä ja ne auttavat meitä tunnistamaan tuotteita ja tunteita. Joidenkin värien kohdalla niiden merkitys tietyssä tilanteessa on niin suuri, että se jää alitajuntaan ja vaikuttaa värin kokemiseen toisessakin yhteydessä. Hyvänä esimerkkinä tästä toimivat liikennevalojen värit. Olemme oppineet punaisen olevan kieltävä, keltainen on odottava ja vihreä on positiivinen, luvan antava väri. Tiettyihin väreihin on vuosien aikana muodostunut niin vahvoja assosiaatioita, että niiden näkeminen ristiriitaisessa tilanteessa antaa ristiriitaisia viestejä. (Hintsanen, 2013)

Kuvituksessa värejä käytetään ohjaamaan katsetta ja herättämään huomiota. Väreillä voidaan tuoda esiin yksityiskohtia ja painottaa tiettyjä asioita, johon halutaan katsojan kiinnittävän huomiota. Niillä voidaan myös lisätä kuvien mielenkiintoa ja luoda erilaisia tunnelmia. (Hatva 1993, 57–58.)

Värit ovat myös hyvin kulttuurisidonnaisia. Se miten värit koetaan vaihtelee paljon eri kulttuureissa ja eri aikakausilla. Esimerkiksi jossakin kulttuurissa punaisella kirjoitettu viesti kertoo rakkaudesta, kun toisessa kulttuurissa punainen kirjoitus koetaan loukkaavaksi. Värejä käyttäessä on aina otettava huomioon kohdeyleisö ja kulttuuri, johon lopullinen tuote on tarkoitettu. (Hintsanen, 2013)

Olimme asiakkaan kanssa jo projektin alusta asti olleet sitä mieltä, että kuvitusten tulisi olla mustavalkoisia. Värikuvat romaanin sivuilla tuntuivat ajatuksena oudolta ja ensimmäiset kuvitusideat olisivat toimineet hyvin mustavalkoisena. Päädyttyämme sekatekniikalla tehtyihin kuvituksiin pohdimme kuitenkin uudestaan värillisten kuvitusten mahdollisuutta.

Värillisten kuvien etuna olisi huomiota herättävyys ja monipuolisuus. Lyytikäisen ja Riikosen (1995, 56) mukaan värit ovat tärkeä osa tunnekokemista ja auttavat viestien välittämisessä. Värit ovat tehokas keino ja niillä voidaan tuoda painotuotteelle paljon lisäarvoa.

Kirjan sivut painetaan digipainossa neliväripainatuksena, joten värillisten kuvien käyttäminen ei toisi ylimääräisiä kustannuksia. Loiri ja Juholin (1998, 56) kirjoittavat värien käytön yleistyneen painotuotteissa edullisen painotekniikan takia. Nykyään monet haluavat käyttää värejä ja unohtavat mustavalkoisten kuvien olevan yhtä hyvä ratkaisu

useissa tilanteissa. Hyvin painetulla harmaasävykuvalla saatetaan nyky maailman väri-
räikeydessä jopa saavuttaa suurempi huomioarvo kuin värikuvalla.

Päädyimme valitsemaan kuvitusten värimaailmaksi harmaasävyt. Ne toivat kuvituk-
siin haluttua tunnelmaa, eivätkä vie liikaa huomiota tekstiltä. Värilliset kuvat tuntuivat
hyppäävän liikaa silmille tekstin seasta. Lisäksi en kokenut värien tuovan kuvituksiin
mitään lisäarvoa. Olimme myös aikaisemmin asiakkaiden kanssa puhuneet värikuvista
romaaneissa ja kaikkien mielestä ne tuntuivat irrallisilta. Luultavasti siksi, että paino-
teknisistä ja kustannus syistä romaaneissa käytetään yleensä mustavalkoisia kuvituk-
sia.

4.6 Kannen kuvitus

Kansi on kirjan mainos ja suuri markkinointiväline. Tässä projektissa kummallakaan
näillä ei tietysti ole väliä, kun kyseessä on yksittäispainos kirjailijalle itselleen. Kan-
nen ei siis tarvitse herättää uuden lukijan mielenkiintoa kirjakaupan hyllyllä, mutta
vaikka kannen suunnittelussa ei tällä kertaa tarvinnut huomioida markkinoita, halusin
ottaa suunnittelun lähtökohdaksi huomion herättämisen. Mitä sitten, että kohdeyleisö-
ni oli osittain kuviteltu ja että kansi ei tulisi luultavasti koskaan olemaan minkäänlai-
sen, perinteisen ja elektronisen, kirjakaupan hyllyllä. Eihän se ole mikään syy tehdä
keskinkertaista, mutta toki varsinaisten kilpailijoiden puuttuminen antoi kannen suun-
nittelulle omanlaisia vapauksia.

Rantanen (2007, 89) kokoaa kirjassaan yhteen useita hyviä pointteja, joita kannen
suunnittelussa tulee ottaa huomioon. Kansi on teoksen kasvot, se myy sisältöä ja antaa
lukijalle viitteitä teoksen sisällöstä ja visuaalisuudesta. Kansi on markkinoinnin kan-
nalta tärkein sivu, jonka tehtävänä on saada lukija kiinnostumaan. Rantasen mielipi-
teet ovat tietysti lehtien kansien suunnittelun pohjalta tehtyjä, mutta mielestäni sama
suunnittelu logiikka pätee myös kirjojen kansiin.

Erityisen tärkeänä pidin Rantasen (2007, 91) mielipidettä kannen tehtävästä opastin-
tauluna. Kansi on ensimmäinen asia, jonka lukija näkee ja johon hän kiinnittää huo-
miota. Tämän takia kannen tulee olla selkeä kokonaisuus, jolla lukija johdatetaan te-
oksen maailmaan. Kannen ulkoasun perusteella lukijan tulisi pystyä päättelemään
minkä lajityypin teoksesta on kyse. Kannen tulisi myös antaa viitteitä sisällön visuaa-
lisuudesta, kuten typografiasta, kuvituksista ja värimaailmasta.

Tein kannesta muutamia erilaisia luonnoksia käyttäen hyväksi kuvituksia, jotka olin kirjaan tehnyt. Pyrin noudattamaan Rantasen neuvoa ja saada kanteen suoria viitteitä sisällön kuvituksista. Kokeilin kanteen värillisiä akvarelli roiskeita ja digitaalisesti maalauttuja yksityiskohtia, etenkin kahvikuppeja, koska ne esiintyvät tekstissä usein.

Lähetin ensimmäiset luonnokset Wrightille ja kysyin hänen mielipidettään kannen visuaalisuudesta. Wright piti ideastani toistaa kuvituksia kannessa, mutta vierasti hieman värikästä kantta. Käänsin luonnokset Photoshopilla harmaasävyisiksi ja lähetin ne uudestaan asiakkaan nähtäväksi. Hän pitikin paljon enemmän harmaasävyisistä kansista ja sanoi niiden sopivan paremmin kirjan tunnelmaan.

Itse pidin kuitenkin värillisestä versiosta, koska värit toimivat hyvänä huomion herättäjänä ja antoivat kannelle eloisuutta. Tein kirjaa kuitenkin Wrightille, joten hänen mielipiteillä oli suurin painoarvo suunnittelussa. Niinpä päätin jatkaa kannen suunnittelua, enkä vain tyytyä harmaasävyversioon ensimmäisistä versiosta.

Koska Wright piti harmaasävyisestä versiosta, jatkoin luonnosten tekoa harmaasävyisissä. Huomasin kuitenkin pian, että valkoinen pohja kannessa ja harmaasävyiset kuvitukset eivät toimineet haluamallani tavalla. Aloin myös hieman kyllästyä kuvitusten toistamiseen kannessa ja päätin tehdä kannelle oman kuvituksen.

Kokeilin tehdä muutaman luonnosversion kannesta mustavalkoisena ja tykästyin itse niihin. Lähetin oman suosikkini asiakkaalle ja kysyin hänen mielipidettään mustavalkoisesta kannesta. Onnekseni Wright tykästyi myös mustavalkoiseen kanteen ja piti mustaa kantta parempana vaihtoehtona kuin vaaleaa. Saatuaani positiivista palautetta lähetin muutaman luonnoksen myös Jessican nähtäväksi saadakseni myös hänen mielipiteensä. Jessica piti myös mustavalkoisesta kannesta ja sanoi sen toimivan huomattavasti paremmin kirjan sisällön kanssa kuin harmaasävyinen kansi. Olin tyytyväinen saamani palautteeseen ja sen turvin aloin työstää luonnoksista valmista kantta.

Leikittelin kuvitusten osilla photoshopissa ja kääntelin niiden värejä ja kontrasteja. Käänneltyäni akvarelli roiskeita ja muokattuani niiden muotoa alkoivat ne muistuttaa hieman mustetahratestien kuvia. Innostuin mustetahratesti ideasta ja aloin tietoisesti muokata akvarelli roiskeita muistuttamaan mustetahratestien kuvia.

Mustetahrakuvat perustuvat sveitsiläisen psykiatrin Hermann Rorschachn kehittämään menetelmään, jossa potilaalle esitetään erilaisia kuvia ja pyydetään tätä kertomaan mitä hän kuvissa näkee. Mustatahratesteillä pyritään tutkimaan ihmisen persoonallisuutta, tulkitsemalla hänen vastauksia ja reaktioita. Jokaisella tutkimuksessa käytetyllä kuvalla on olemassa oma ärsykearvonsa, jolla mitataan ihmisen reaktioita ja toimintatapoja. (Isanski, 2013)

Ne ovat myös laajalti tunnettuja ja kyseinen tutkimusmenetelmä on esiintynyt monissa popkulttuurin teoksissa esimerkiksi useissa elokuvissa ja sarjakuvissa. Lähetin Wrightille sähköpostin, jossa selitin ideani mustetahratestimäisestä kuvasta kannessa ja kuinka se mielestäni sopisi kuvaamaan kirjan tarinaa. Tarina on moniulotteinen ja hahmojen persoonallisuudet avautuvat lukijalle vähitellen. Koska mustetarha menetelmä on laajalti tunnettu, uskalsin hyödyntää sitä kannen suunnittelussa. Wright innostui ideasta ja siitä, kuinka se kuvasi tarinan monitasoisuutta. Hän piti myös siitä, että kansi ei suoranaisesti toistanut sisällön kuvituksia, mutta oli kuitenkin selvästi sidoksissa niihin.

Mustetahratestien kuvat ovat lähes symmetrisiä mustia tai harmaan sävyisiä kuvia. Päädyin siis käyttämään negatiivista versiota, jossa pohja oli musta ja tahra vaalea. Tein akvarelliroiskeista haluamani kuvion, jonka kopioin ja käänsin peilikuvaksi. Yhdistämällä alkuperäisen kuvan ja peilikuva version sain luotua mustetahratestimäisen kuvan. Pelkkä akvarelliroiskeista koostuva kuva ei kuitenkaan yksinään toiminut mielenkiintoisena kantena. Halusin kuvan pysyvän mahdollisimman symmetrisenä, joten tarvitsin elementin, joka toimisi myös peilikuvana. Symmetrisyydestä sain idean tehdä kanteen päähenkilöiden siluetit, jotka toimisivat toistensa peilikuvina. Ihmiset tiedettävästi huomaavat kuvista ensimmäiseksi ihmisiä tai ihmiskasvoja muistuttavat osat, joten siluetit toimivat tämän takia myös hyvänä huomion herättäjänä.

Lopullinen kansi (kuva 3) syntyi useamman kokeilun jälkeen, eikä se lopulta noudattanut enää aivan täydellistä symmetriaa. Koin kuitenkin epäsymmetrian toimivan paremmin kannessa, koska se antoi kuvitukselle enemmän tilaa. Lisäsin roiskeita myös takakanteen ja kirjan selkään, jotta kansista tulisi yhtenäinen kokonaisuus. Lopullisessa versiossa mustetahratesti ideani ei tule enää niin selkeästi esille, mutta uskon että se on silti huomattavissa, jos kuvaa jaksaa hetken katsoa ja tulkita.

Kuva 3. Lopullinen versio kannen kuvituksesta.

5 TAITTO

5.1 Gridi

Gridillä tarkoitetaan painotuotteen pinnan jaottelua ja apuruudukkoa, jolle elementit voidaan sijoittaa. Hyvin suunniteltu gridi antaa työlle ilmeen ja ryhdin, jolla luodaan harmoninen ulkoasu. Lähes kaikissa painotuotteissa on nähtävissä rakenne, joka perustuu gridiin. Toistuvissa painotuotteissa, kuten lehdissä, gridin suunnittelu on itsestään selvää, mutta gridi on hyvä tehdä myös kertajulkaisuille ja yksittäispainoksille. Tällöin taitto pysyy ryhdikkäänä ja on helposti suunnittelijan hallittavissa. (Lyytikäinen & Riikonen 1995, 12.)

Gridiä käytetään yleisesti julkaisuissa, joissa taittopohja koostuu useista elementeistä kuten erikokoisista tekstipalstoista ja kuvista. Kirjoissa gridi on kuitenkin usein yksinkertainen ja perustuu yhteen tekstipalstaan. Lyytikäinen ja Riikonen (1995, 13–15) kirjoittavat kirjan palstoja varten tehdyn gridin muodostuvan marginaaleista. Kirjan gridiä tehdessä on otettava huomioon etenkin kirjan selkäpuolen marginaali. Selän taitte vie usein osan marginaalista ja jos tätä ei ole huomioitu saattaa teksti joutua liian lähelle taitetta. Marginaaleilla voidaan myös määrittää kirjan tunnelmaa. Valkoinen tila antaa tyylikkään ja juhlanan vaikutelman, kun epäsymmetrisellä gridillä voidaan luoda jännitettä. Suunniteltaessa pitää myös ottaa huomioon sivun tasapaino ja arkin

optinen keskipiste. Yleensä on hyvä antaa sivun alalaidan marginaalille hieman enemmän tilaa kuin ylämarginaalille. Näin sivusta saadaan tasapainoinen eikä teksti näytä roikkuvan sivulla. On hyvä myös miettiä lukijaa ja sitä, miten kirjaa pidetään kädessä. Itseäni ainakin ärsyttävät kapeat marginaalit, joiden takia sormet menevät tekstin päälle ja otetta kirjasta on muutettava vähän väliä.

Halusin pitää kirjan gridin mahdollisimman yksinkertaisena, vaikka olisin työn luonteen vuoksi voinnut leikitellä ja kokeilla enemmän. Olimme kuitenkin alusta asti asiakkaan kanssa puhunut siitä, kuinka projektin tarkoituksena oli nimenomaan taittaa kirjasta perinteinen kirja. En kokenut, että leikittelevä gridi olisi sopinut kirjaan tai että se olisi ollut sitä, mitä Wright halusi. Niinpä turvauduin tutkimaan omasta kirjajuhllystäni löytyviä kirjoja ja niiden gridirakenteita. Useimmat kirjat noudattivat selkeästi Lyytikäisen ja Riikosen mainitsemaa rakennetta, jossa alas on jätetty enemmän tila sivun tasapainottamiseksi.

Hyvä gridi tuo teokseen jatkuvuutta ja helpottaa luettavuutta. Kirjan gridi voidaan rakentaa toistaen gridirakennetta, jota useimmat samankaltaiset julkaisut käyttävät. Näin tuetaan lukijan aikaisempia kokemuksia ja helpotetaan lukukokemusta. Gridin suunnittelussa on aina huomioitava teoksen käyttötarkoitus ja kohdeyleisö. Lehtiin ja esitteisiin sopii kokeellisempikin gridi, mutta kirjassa, jossa sisältö on pääsääntöisesti tekstiä, on useinmiten hyvä käyttää perinteisiä ratkaisuja. (Noble & Bestley 2001, 30.)

Tein tekstisivuille gridin, joka määritteli sivujen marginaalit. Ylös ja ulkoreunaan tuli 18 mm marginaali, alamarginaaliksi 23 mm ja sisäreunaan 20 mm. Koska kirja toteutetaan käsinsidonnalla, ei selkä vie niin paljoa marginaalista kuin liimasidonta. Samoja marginaaleja noudattaen tein myös luvut aloittaville sivuille oman gridin, joka määrittäisi mihin kohtaan kuvitus tulisi ja mihin luvun otsikko. Sivujen yhtenäiset gridit pitävät kirjan ulkoasun selkeänä ja tasapainoisena.

5.2 Typografia

Kirjan suunnittelun kannalta yksin tärkeimmistä elementeistä on typografia. Typografia määrittää kirjan luettavuuden ja sisällön välittymisen lukijalle. Suomen kielessä typografian toimivuutta ja selkeyttä voidaan kuvata sanalla helppolukuisuus. Englankiksi termejä on kuitenkin kaksi readability, sisällön luettavuus, ja legibility eli kir-

jaintyyppin luettavuus. Kirjaintyyppin luettavuuteen vaikuttavat merkkien erottuminen toisistaan. Helppolukuisuuden kannalta on tärkeää, että jokaisella merkillä on omat piirteensä, joka helpottaa merkkien tunnistamista ja estää niitä sekoittumasta toisiin merkkeihin. (Itkonen 2007, 70.)

Luettavuuden kannalta typografian tulee olla selkeää ja noudattaa ymmärrettävää loogiikkaa. Hyvin suunniteltu typografia on parhaimmillaan täysin huomaamatonta. Suunnittelijan tulisi aina tuntea ympäristö, johon typografia suunnitellaan ja toteuttaa lopullinen työ niin, että se vastaa lukijan odotuksia. Väärin valittu typografia karkoittaa helposti jopa puolet lukijoista, koska he kokevat lukemisen kiusalliseksi. (Wheildon 1996, 19–20.)

Satunnainen lukija, joka joutuu tekemisiin huonosti toteutetun typografian kanssa, turhautuu helposti ymmärtämättä miksi hän kokee lukemisen vaikeaksi. Aikakaudella, jossa lapset ja nuoret ovat tottuneet televisioon ja muuhun vuorovaikutteiseen viestintään, tekstin on oltava helposti lähestyttävissä ja mahdollisimman helppolukuista, jotta se säilyttää lukijan mielenkiinnon. Kokeneetkaan lukijat eivät jaksa kauaa lukea tekstiä, jonka esitystapa on heille täysin vieras. Tekstin sisällön on oltava todella mielenkiintoista, jotta se oikeuttaisi suunnittelijan rikkomaan totuttuja käytäntöjä. (Wheildon 1996, 32–33.)

Lukemisessa on kyse hahmontunnistuksesta. Lukiessa rakennetaan mielikuvia ja astutaan kirjoittajan rakentamaan maailmaan. Mitä vähemmän lukija kiinnittää huomiota itse lukutapahtumaan, sitä sulavampi on siirtyminen todellisuudesta kirjan maailmaan. Typografian tavoitteena on olla huomaamaton ja mahdollistaa tekstin sisällön välittyminen lukijalle ilman, että hänen tarvitsee kiinnittää huomiota tekstin esitystapaan. Uudella tavalla esitetty teksti koetaan usein vaikealukuisiksi, koska esitystapa ei ole lukijalle tuttu. Tällöin lukija joutuu opettelemaan uudenlaisen lukutavan, jonka opettelu häiritsee itse lukemista. (Brusila 2002, 125–126.)

Jo pelkkä tutun kirjasintyyppin vaihtaminen toiseksi voi aiheuttaa tekstin luettavuudelle hallaa. Wheildonin (1996, 22–23) tekemän tutkimuksen mukaan elegantti antiikvakirjasintyyppi tavoittaa helppolukuisuudellaan lähes kaksi kolmasosaa tutkimuksessa käytetyn artikkelin lukijoista. Mutta kun artikkelin kirjasintyyppinä käytettiin pääteetöntä groteski-kirjasintyyppiä, tavoitti se vain yhden kahdeksasosan lukijoista. Tutki-

muksessa testattiin myös lukijoiden rektioita perinteistä sommittelua rikkoviin elementteihin, kuten otsikon sijoittamista artikkelin keskelle. Wheildon halusi tutkimuksellaan osoittaa, että typografian suunnittelu on paljon muutakin kuin tekstin visuaalisuimista.

Itkosen (2007, 70) mukaan luettavuuden kannalta tärkeimpänä pidetään pienaakkosia, joita on helppo ja nopea lukea toisin kuin suurakkosia. Pienaakkosia käytetäänkin lähinnä leipäteksteissä ja suurissa tekstimassoissa, jossa merkkien erottuvuus on tärkeää lukukokemuksen kannalta. Pienaakkosten kirjaimet eroavat toisistaan selkeämmin kuin suuraakkoset, mikä johtuu merkkien ylä- ja alapidennyksistä. Vaihteleva ulkonäkö kirjainmerkeissä helpottaa nopeaa tunnistettavuutta ja tekee sanoista vaihtelevan näköisiä.

Pienaakkosten kirjasintyypeissä on kuitenkin paljon eroja. Antiikvat eli päätteliset kirjasintyypit, ovat monesti helppolukuisempi kuin groteskit eli päättettömät kirjasintyypit, koska antiikvojen pääteviivat ohjaavat silmää ja muodostavat sanoista selkeitä rivejä. Olemme myös tottuneempi lukemaan antiikva-kirjasimia, koska niitä käytetään groteski-kirjasimia enemmän teksteissä, joita luemme joka päivä kuten lehtien leipäteksteissä. Antiikvoissakin on toki paljon eroja, joten kirjasintyyppin tunteminen on suunnittelun kannalta aina oleellista. Helppolukuisempia antiikvoja ovat ne, joiden viivapaksuudessa ei ole suuria kontrasteja. Tällaiset antiikvat toistuvat paremmin printheissä, eikä merkkeihin muodostu silmiä rasittavia kontrastieroja. (Itkonen 2007, 71.)

Valitsin kirjassa käytettäväksi kirjasintyypiksi Adobe Garamondin (kuva 4), koska se on yksi omista suosikeistani ja olen tottunut työskentelemään sen kanssa. Adobe Garamond on myös yksi suosituimmista antiikva-kirjasintyypeistä, joka soveltuu hyvin kirjojen ja muiden puintotuotteiden leipäteksteihin. Itkonen (2007, 30) mukaan Garamondia pidetään edelleen yhtenä kauneimmista ja täydellisimmistä antiikva-kirjasimista. Garamond-kirjasintyypit perustuvat Claude Garamondin 1500-luvulla suunnittelemiin kirjaimiin. Suunnittelunsa perustaksi Garamond otti Alduksen antiikvan, josta hän jalosti harmoonisen Garamond-antiikvan.

ABCDEFGHIJKLMN
 OPQRSTUVWXYZ
 abcdefghijklmn
 opqrstuvwxyz
 1234567890?!”

Kuva 4. Esimerkki Adobe Garamond kirjasintyypistä.

Garamond-kirjasintyyppi on nykyisin lukuisia, kun useat suunnittelijat ovat pyrkineet toistamaan Claude Garamondin alkuperäisiä kirjaimia. Joissakin tapauksissa suunnittelijat ovat ottaneet kuitenkin niin paljon vapauksia, että heidän Garamond-kirjasintyyppi ei muistuta enää laisinkaan Claude Garamondin suunnittelemissa kirjaimia. Adobe Garamond on uusimpia versioita Garamond-kirjasintyypistä ja sen on suunnitellut Robert Slimbach yhdessä Adobe Corporaation kanssa. Suunnittelun lähtökohdaksi oli otettu Claude Garamondin alkuperäiset kirjaimet ja niistä pyrittiin piirtämään mahdollisimman täydelliset kopiot digitaalisessa muodossa. Adobe Garamondia pidetäänkin yhtenä täydellisimmistä replikoista, joita alkuperäisestä Garamondista on tehty. Siinä toistuu samat mittasuhteet, viivojenpaksuus sekä sama eleganssi, joka alkuperäisessä Claude Garamondin suunnittelemassa kirjaintyyppissä on. (Heller & Meggs 2001, 56.)

Kun kirjaan sopiva kirjasintyyppi oli valittu, alkoi varsinainen typografian työstäminen. Itkosen (2007, 77) mukaan typografia on sekä taidetta että viestintää. Molemmissa tarvitaan kontrastia, jolla asiat saadaan esitettyä halutuissa suhteissa. Kontrasti tuo vaihtelua ja rytmiä tekstiin, mikä pitää lukijan mielenkiintoa yllä. Kontrastieroja luodaan helpointen kirjasinkoolla ja kirjaisimen erilaisilla leikkauksilla. Kontrastiero ei kuitenkaan saa olla liian pieni, koska silloin se voidaan tulkita virheeksi. Myös liian suuria kontrastimuutoksia on pyrittävä välttämään, etenkin kirjatypografiassa, sillä suuret kontrastierot vievät huomiota lukemiselta. Kirjassa kontrastiero tulee lähinnä lukujen otsikoiden ja leipätekstin välille.

Kirjoissa käytetty leipätekstin kirjasinkoko on yleensä 9–12 pistettä, kirjasintyyppin erityispiirteet huomioiden. Tätä pienemmät tai suuremmat kirjasinkoot ovat pitkässä

tekstissä vaikeasti luettavissa. Sopivaa kirjasinkokoa valittaessa on myös huomioitava rivivälin suunnittelu. Tekstipalstan tiheyttä säädellään rivin korkeudella, joka oikein suunniteltuna helpottaa lukemista. Ilmava rivinvälitys toimii kirjoissa usein myös lukijaa houkuttelevana tekijänä. Rivinvälityksellä annetaan tekstille tilaa ja sivusta tulee kevyemmän näköinen, jolloin sitä on helpompi lukea. (Itkonen 2007, 83–85.)

Helpoin tapa löytää julkaisuun sopiva kirjasinkoko on useinmiten kokeileminen. Pitkään typografian kanssa työtä tehneet ovat tarpeeksi kokeneita sanomaan minkä kokoinen kirjasin mihinkin julkaisuun sopii, mutta kokemattomalle suunnittelijalle kokeileminen on usein hyvä lähtökohta. Taitoin muutaman sivun tekstiä eri pistekoilla ja printtasin ne, nähdäkseni miten koot toimivat printattuina. Printeistä pystyin myös testaamaan tekstin luettavuutta. Pyysin muutamaa ystäväänikin lukemaan testiprintit ja kertomaan mikä niistä oli heidän mielestään toimivin. Näin sain asiaan perhetymättömiltä lukijoilta palautetta siitä miten he kokivat tekstin lukemisen eri koossa.

Päädyin käyttämään kirjassa 10,7 pisteen kirjasinkokoa ja 15 pisteen riviväliä. Itkonen (2007, 85) kirjoittaa sopivan rivivälin olevan 1–4 pistettä valittua kirjasinkokoa suurempi. Pitkissä riveissä luettavuutta saadaan parannettua käyttämällä kuitenkin hiukan väljempää riviväliä. Koska halusin antaa kirjalle ilmavan ulkoasun, joka houkuttelisi lukemaan, valitsin hieman väljemmän rivivälin.

Typografiaa suunnitellessa on huomioitava myös merkki- ja sanavälit. Tavoitteena on aina luoda mahdollisimman tasaiset rivit, joista mitkään välit eivät herätä huomiota. Ongelma liittyy lähinnä tasapalstaan taitettuun tekstiin. Tasapalstassa merkki- ja sanavälit määräytyvät sen mukaan, mistä rivin loppuun löytyy sopiva tavutuskohta. Suomen kielessä tavutusta vaikeuttavat erityisesti pitkät sanat, joissa on nelikirjaimisia tavuja. Englannin kielessä samanlaista ongelmaa ei synny, koska sanat ovat lyhyempiä ja sisältävät lyhyitä tavuja, mikä helpottaa tasaisen palstan luomista. (Itkonen 2007, 88.)

Itkosen (2007, 94) mukaan erilaisia palsta muotoja on neljä: tasapalsta, oikean reunan liehu, vasemman reunan liehu ja keskitetty palsta. Näistä neljästä vain tasapalsta ja oikean reunan liehu sopivat käytettäväksi pitkissä teksteissä. Kaksi muuta ovat vaikealukuisia, vaikka niitä näkeekin välillä käytettävän esimerkiksi ingresseissä. Kirjoissa käytetyin palsta muoto on tasapalsta. Se pitää tekstin ryhdikkäästi koossa ja on leveäs-

sä palstassa luettavuuden kannalta toimivampi kuin liehu.

Kun leipätekstin muotoilu alkoi valmistua, ryhdyin miettimään muita tekstielementtejä, joita kirjaan tulisi. Halusin pitää kirjan ulkoasun mahdollisimman yhtenäisenä, joten päätin käyttää myös lukujen otsikoissa ja sivunumeroissa Adobe Garamond-kirjasintyyppiä. Kontrastieron leipätekstin ja otsikoiden välille tekisi kirjasinkoko, joka otsikoissa on 15 pistettä, ja puolilihavointi. Sivunumeroissa käytin pistekokoa 9. Itkosen (2007, 77) mukaan sopiva kontrasti ero saadaan jo muutaman pisteen erolla leipätekstin ja otsikon välillä. Väliotsikon kontrastieroksi voisi riittää pelkkä puolilihava tai lihava kirjasintyyppi, jolloin väliotsikon ja leipätekstin välille tulisi riittävä korostus. Lukujen otsikot ovat väliotsikoita tärkeämpiä ja siksi niiden ja leipätekstin välillä pitää olla selkeä kontrastiero.

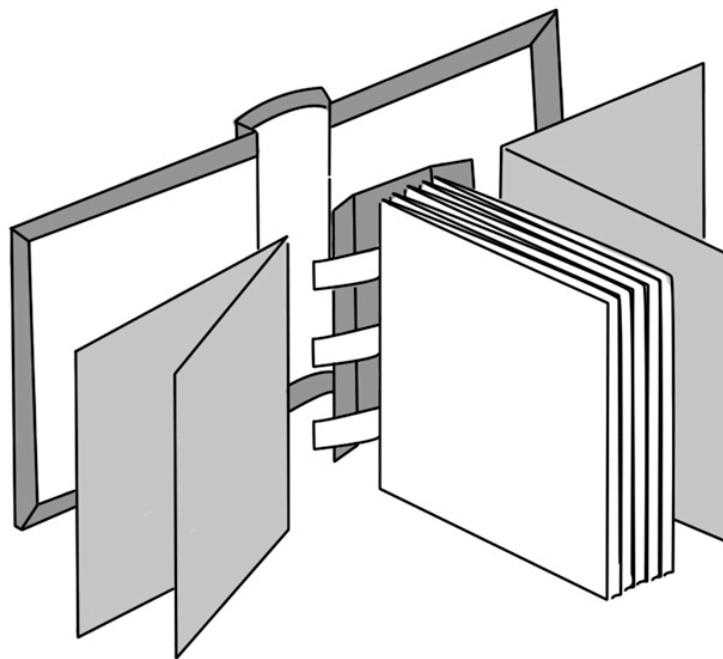
6 KIRJAN KOKOAMINEN

Saatuani kaikki kirjan elementit suunniteltua oli aika aloittaa varsinainen kirjan kokoaminen. Kirjan kooksi oli päätetty heti alussa 14 x 20 cm, koska tällöin yhdelle A4-kokoiselle paperiarkille saataisiin printattua neljä sivua, kaksi sivua siis arkin molemmille puolille, ja ympärille jäisi vielä leikkuuvara. Tämä olisi kustannusten kannalta halvin ratkaisu. 14 x 20 cm on myös yleinen koko kirjoissa ja useimmat painot tarjoavatkin tätä kokoa, kun tein tiedusteluja sivujen painamisesta.

Kirjan taittamiseen käytin Adobe InDesign CS5-versiota, joka on nimenomaan taittamiseen tarkoitettu ohjelmisto. Gridiä suunnitellessani olin tehnyt jo master-pohjan, jonka avulla taitto oli helposti toteutettavissa. Kun kaikki elementit olivat tarkasti suunniteltuja oli niiden yhteen kokoaminen helppoa ja antoi aikaa yksityiskohtien viimeistelylle.

Loin kirjalle oman book-tiedoston, jonka alle kokosin jokaiselle luvulle oman taitto-tiedoston. Book-tiedosto on InDesignissä käytettävä tiedostomuoto, joka koostuu useista eri dokumenteista, jotka jakavat yhteiset tyylit, värit, master-sivut ja muut taittamisen kannalta tarpeelliset elementit. Book-tiedosto helpottaa lukuisten tiedostojen käsittelemistä ja muokkaamista ilman, että jokaista tiedostoa tarvitsee käydä muokkaamassa erikseen. Kirjan taittamisesta tästä on suuri etu esimerkiksi sivunumeroinnin ja kirjasintyylien muotoilun kannalta.

Opinnäytetyön aikataulun takia en ehtinyt toteuttaa kirjan lopullista sidontaa. Valmiin kirjan sidonnan toteutan case binding -tekniikalla (kuva 5), jossa kirja koostuu useista yhteen sidotuista arkkivihkoista. Arkkivihkolla tarkoitetaan nippua sisäkkäin asetettuja ja taitettuja sivuarkkeja. Case binding -termi kattaa useita sidontamenetelmiä, mutta kaikkien niiden perusajatus on sama. Kirja-aihio muodostuu yhteen sidotuista tai liimatuista arkkivihkoista, jotka on kiinnitetty kirjan kansiin etulehden avulla. Case binding on yksi yleisimmistä kovakantisten kirjojen sidontamenetelmistä. (Johnson 1981, 93.)

Kuva 5. Kirjan osat case binding -menetelmässä.

Lankasidottu kirja kestää aikaa ja kulutusta aivan eri tavalla kuin liimasidottu. Etenkin paksuissa teoksissa liimattu selkä murtuu helposti ja pahimmassa tapauksessa se johtaa sivujen irtoamiseen. Sidonta on kestävämpi menetelmä, joka myös helpottaa kirjan avautumista ja estää näin selkämyksen murtumisen. Lankasidottu kirjat ovat myös korjattavissa ja entisöitävissä, toisin kuin liimasidottu.

Käsinsidottu kirjat ovat tänä päivänä harvinaisempia, koska koneet pystyvät tekemään saman työn paljon nopeammin. Markkinoinnin kannalta käsinsidonta on myös kallis vaihtoehto kirjan toteutustavaksi, mutta kun kyseessä on yksittäispainos on käsinsidonta huomattavasti kirjapainoa halvempi. Käsinsidottu kirja on myös aina uniikki kappale ja se voidaan kustomoida juuri asiakkaan mieltymysten mukaiseksi.

A Change in the Weather on tarkoitus painaa päällystämättömälle, kermanvalkoiselle 90 g:n paperille. Kirjan lopulliseksi sivumääräksi tuli 632, koska sivumäärän on oltava neljällä jaollinen. Tämä tarkoittaa, että printattuja arkkeja on 158, joista tehdään 28 viiden arkin arkkivihkoa ja kolme kuuden arkin arkkivihkoa. Arkkien määrä yhdessä arkkivihkossa pyritään pitämään pienenä, jotta sidonta ei syö kirjan selkämystä. Pienemmät arkkivihkot ovat myös helpommin hallittavissa sidonnan aikana.

Kirjan sidontaan käytän mehiläisvahattua ompelulankaa. Vahalla käsitelty ompelulanka on ohut ja huomaamaton vaihtoehto, joka toimii kirjansidonnassa omien kokemusteni mukaan hyvin. Vaha tekee langasta kestävämmän ja helpottaa myös sen käsitteilyä, sillä vahattu lanka ei mene solmuun niin helposti kuin vahaamaton.

Kirjan kannet tulostetaan päällystetylle 100–150 g:n paperille, johon liimataan kolme millisestä konepahvista leikatut tukikappaleet. Näin kirjalle saadaan siistit tukevat kannet. Kovien kansien lisäksi kirjalle tehdään suojapaperi kannet, jotka ovat suunniteltaan samanlaiset kuin kovat kannet. Suojapaperikannet suojaavat varsinaisia kansia ja ovat usein kannen visuaalisempia kuin varsinainen kansi. Tässä tapauksessa suojapaperit ovat kuitenkin nimensä mukaisesti tarkoitettu vain suojaamaan oikeaa kantta.

Valmis kirja-aiho ja pahviset kannet kiinnitetään toisiinsa sidonnassa käytettyjen tukikankaiden ja kirjan etulehtien avulla. Kirjan etulehdet ovat mustaa 100 g:n paperia. Kun kannet ja aiho on kiinnitetty liimalla toisiinsa, jätetään kirja painon alle vuorokaudeksi, jotta sivut pysyvät suorassa liiman kuivumisen ajan. Tämän jälkeen uniikki käsinsidottu kirja on valmis luettavaksi.

7 PÄÄTELMÄT

Kirjan suunnittelu kannesta kanteen osoittautui todella monipuoliseksi ja mielenkiintoiseksi projektiksi. En aluksi ollut edes osannut ajatella kuinka monta asiaa kirjan suunnittelussa pitäisi ottaa huomioon. Kyse ei ollut pelkästä kirjan visuaalisuuden suunnittelusta vaan kirjan sisällön välittämisestä lukijalle. Jokaista kirjan elementtiä suunnitellessa oli otettava huomioon miten se palvelisi lukijaa ja kuinka elementit toimisivat yhdessä. Kirjan helppolukuisuuden kannalta on oleellista, että kirjan kaikki osat toimivat saumattomasti yhteen ja luovat kirjalle ehjän visuaalisen ul-

koasun, joka tukee sisältöä.

Työ eteni mielestäni luontevasti ja keskustelin paljon asiakkaan kanssa kirjan suunnittelusta ja työn etenemisestä. Vaikka en saanutkaan varsinaisesti rakentavaa palautetta, saivat asiakkaan kommentit minut pyrkimään parempaan ja parempaan lopputulokseen. Hyödynsin myös paljon ystäväpiiriäni saadakseni ulkopuolisten ihmisten mielipiteitä kirjan ulkoasusta. Huomasin, kuinka erilaisiin asioihin ihmiset kiinnittävät huomiota, kun heillä ei ole minkäänlaista graafisen alan koulutusta. Koin jopa osan ystäväieni kommentteista työni kannalta kehittävimmiksi kuin, mitä opettajani pystyivät minulle antamaan.

Opinnäytetyöni aiheen heikkous oli sen todellisen kohdeyleisön puuttuminen. Yksittäiskappaleen suunnittelu toi työlle paljon vapauksia, joita olisin voinut hyödyntää enemmänkin. Pyrin kuitenkin suunnittelussa ottamaan aina huomioon markkinoiden asettamat vaatimukset ja tavoitteet. En halunnut tehdä vain keskinkertaista nidosta kirjoittajan kirjahyllyyn pölyttymään, vaan pyrin toteuttamaan kirjan, joka myisi itseään myös kirjakaupan hyllyllä.

Opinnäytetyötäni kirjoittaessa huomasin keksiväni lisää ja lisää kysymyksiä, joihin olisin toivonut löytäväni vastauksen. Minua jäi yhä askarruttamaan nuorten suhtautuminen kuvituksiin ja olisikin mielenkiintoista toteuttaa tutkimus aiheesta, sillä monet kirjat puhuvat kirjojen kuvituksista vain osana lastenkirjoja. Olen varma, että jossain on oltava tutkimusta myös nuorten lukutottumuksista ja tahdon löytää sen.

Mieltäni jäi myös askarruttamaan kirjojen suunnittelun käytännöt yleensä. Teksti painotteisten kirjojen ulkoasu on aina lähes poikkeuksetta samankaltainen, koska se on vuosien aikana hyväksi todettu ja lukijoille tuttu. Löytämäni lähdekirjallisuudet kirjojen suunnittelusta olivat poikkeuksetta vahvoja, koska kirjansuunnittelulla on pitkä historia, joka ei ole viimeisten vuosikymmenten aikana juurikaan muuttunut. Minua jäi kiinnostamaan, miten kirjoja voitaisiin kehittää vastaamaan tämän päivän nuorten mielenkiintoa.

Työtä tehdessä opin paljon uutta kirjojen suunnittelusta, etenkin typografian tärkeydestä. Tietysti on luonnollista, että tekstin ulkoasulla on suuri merkitys kirjan visuaalisuuden kannalta, mutta se, kuinka paljon typografia merkitsee myös kirjan luettavuus-

den ja sisällön ymmärtämisen kannalta, oli asia, jota en ollut ennen ajatellut. Opinnäytetyöni sai minut katsomaan kirjoja aivan uudella tavalla ja pohtimaan, miten paljon pelkällä typografialla voidaan kertoa kirjan sisällöstä. Pelkällä tekstin taitolla voidaan vaikuttaa merkittävästi kirjan tunnelmaan ja lukukokemukseen, mikä on mielestäni asia, joka kaikkien kirjoja suunnittelevien tulisi ottaa huomioon. Löysinkin opinnäytettä tehdessäni aivan uuden mielenkiinnon kirjoja ja niiden suunnittelua kohtaan.

LÄHTEET

- Ahjopalo–Nieminen, T. 1999. Kuvittajan keinot. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Brusila, R. 2002. Typografia – kieltä vai visuaalisuutta. Porvoo: WSOY.
- Finkelstein, D. & McCleery, A. 2005. An Introduction to Book History. New York: Routledge.
- Haslam, A. 2006. Book Design. Peking: Laurence King Publishing Ltd.
- Hatva, A. 1993. Kuvittaminen. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Heller, S. & Meggs, P. 2001. Texts on Type – Critical writings on typography. New York: Allworth Press.
- Hintsanen, P. 2013. Coloria.net – Mitä väri on? Saatavissa:
<http://www.coloria.net/yleista.htm> [viitattu 7.3.2013]
- Huovila, T. 2006. ”Look”. Visuaalista viestisi. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Isanski, B. 2013. What Rorschach test really tell us. Saatavissa:
<http://www.medicalnewstoday.com/releases/159514.php> [viitattu 31.3.2013]
- Itkonen, M. 2003. Typografian käsikirja. Helsinki: RPS-yhtiöt.
- Johnson, A. 1981. The Thames and Hudson Manual of Bookbinding. New York: Thames and Hudson Inc.
- Laarni, J. 2001. Tekstin graafisen ulkoasun vaikutus lukemisen tehokkuuteen. Porvoo: WSOY.
- Lehtonen, M. 2001. Post scriptum – Kirja medioitumisen aikakaudella. Jyväskylä: Gummerus.
- Loiri, P. & Juholin, E. 1998. Huom! Visuaalisen viestinnän käsikirja. Jyväskylä: Gummerus.

Lukutoukka. 2013. Omakustanne. Saatavissa:

<http://www.lukutoukka.fi/omakustanne.htm> [viitattu 13.1.2013].

Lyytikäinen, K. & Riikonen, H. 1995. Painotuotteen suunnittelu. Helsinki: Opetushallitus.

Mikkonen, K. 2005. Kuva ja sana. Tampere: Gaudeamus Kirja.

Noble, I. & Bestley, R. 2001. Experimental layout. East Sussex: RotoVision SA.

Rantanen, L. 2007. Mistä on hyvät lehdet tehty? Helsinki: Hill and Knowlton Finland Oy.

Tilastokeskus. 2009. Ajankäyttötutkimus. Saatavissa:

http://www.stat.fi/til/akay/2009/05/akay_2009_05_2011-12-15_tie_001_fi.html [viitattu 4.3.2013].

Wheildon, C. 1996. Type & Layout. Berkley: Strathmoor Press.

Wright, M. 1995. Sekatekniikan perusteet. Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy.